

УДК 336.71

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-5-26>**Маслій Н.Д.***доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова***Задорожнюк Н.О.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічних систем і управління інноваційним розвитком
Одеського національного політехнічного університету***Жаданова Ю.О.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства та корпоративного управління
Одеської національної академії зв'язку імені О.С. Попова***Maslii Natalia***Doctor of Economics, Associate Professor,
Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
Odessa I.I. Mechnikov National University***Zadorozhniuk Nataliia***Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Economic Systems and Management
of Innovation Development
Odessa National Polytechnic University***Zhadanova Yulia***Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Enterprise Economics
and Corporate Governance
Odessa National A.S. Popov Academy of Telecommunications*

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ТА СТРУКТУРИ ФІНАНСОВОЇ ЕКОСИСТЕМИ

STUDY OF THE ESSENCE AND STRUCTURE OF THE FINANCIAL ECOSYSTEM

АНОТАЦІЯ

У роботі визначено необхідність та актуальність дослідження фінансової екосистеми як сучасної моделі реалізації економічних відносин. Розглянуто особливості фінансової екосистеми в умовах становлення цифрової економіки та динамічного впровадження інформаційних та цифрових технологій у сферу фінансових послуг. Досліджено основні підходи до тлумачення поняття «фінансова екосистема». Узагальнено три найбільш науково обґрунтованих підходів до розкриття сутності поняття «фінансова екосистема». Наведено авторське бачення сутності поняття «фінансова екосистема», в якому зроблено акцент на швидкості, зручності та повноті задоволення потреб клієнтів в онлайн-режимі. Досліджено два підходи до визначення структури фінансової екосистеми. Розглянуто основні елементи структури фінансової екосистеми.

Ключові слова: фінансова екосистема, фінансові послуги, фінтех, фінансовий супермаркет, інформаційні та цифрові технології.

АННОТАЦИЯ

В работе определены необходимость и актуальность исследования финансовой экосистемы как современной модели реализации экономических отношений. Рассмотрены особенности финансовой экосистемы в условиях становления цифровой экономики и динамичного внедрения информационных и цифровых технологий в сферу финансовых услуг. Исследованы основные подходы к толкованию понятия «финансовая экосистема». Определены три наиболее научно обоснованных подхода к раскрытию сущности понятия «финансовая экосистема». Представлено авторское видение сущности по-

нятия «финансовая экосистема», в котором сделан акцент на скорости, удобстве и полноте удовлетворения потребностей клиентов в онлайн-режиме. Исследованы два подхода к определению структуры финансовой экосистемы. Рассмотрены основные элементы структуры финансовой экосистемы.

Ключевые слова: финансовая экосистема, финансовые услуги, финтех, финансовый супермаркет, информационные и цифровые технологии.

ANNOTATION

The work identifies the necessity and urgency of studying the financial ecosystem as a modern model for the implementation of economic relations. The features of the financial ecosystem in the context of the formation of the digital economy and the dynamic implementation of information and digital technologies in the field of financial services are considered. These features give the following advantages: expand the opportunities for the formation of new relationships and cooperation to solve acute social and environmental problems; contribute to the implementation of the concept of sustainable development of the financial sector of the national economy; expand the use of the creative and intellectual potential of financial market participants; increase the rate of learning, creation, implementation and use of various innovations in the financial sector; provide complex interaction of stakeholders in the framework of international cooperation. The main approaches to the interpretation of the concept of "financial ecosystem" are investigated. The three most scientifically grounded approaches to disclosing the essence of the concept of "financial ecosystem" have been identified. The author's vision of the essence of the concept of "financial ecosystem" is presented, in which the em-

phasis is placed on the speed, convenience and completeness of customer satisfaction online. Two approaches to determining the structure of the financial ecosystem have been investigated: the first provides for the definition of the structure of the financial ecosystem in other industries and using the method of analogy of its application in the financial sphere; the second is based on taking into account the specific features of the financial ecosystem. The main elements of the structure of the financial ecosystem at the national level are considered: financial service providers (companies and special government institutions); infrastructure and technology (companies and special government institutions); expertise (market participants and special government institutions). Further research is planned to assess the financial ecosystem of Ukraine at the present stage of management.

Key words: financial ecosystem, financial services, fintech, financial supermarket, information and digital technologies.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних реаліях застосування різноманітних інформаційних та цифрових технологій є загальним трендом для всіх учасників будь-якого ринку, у тому числі й фінансового. До 2030 р. прогнозують трансформацію всіх фінансових установ в онлайн-режим у вигляді сервісів, особистих помічників і мобільних додатків. Іншими словами, у майбутньому фінансові установи перестануть бути тільки фінансовими інститутами, а трансформуються у фінансові екосистеми, що акумулюватимуть не лише фінансові послуги, а й послуги підприємств-партнерів. Саме тому дослідження питань, пов'язаних із фінансовими екосистемами, набувають в останні роки величезного значення як серед науковців, так і серед фінансистів та IT-фахівців, тому, безумовно, важливим та актуальним є здійснення нових та аналіз уже проведених наукових досліджень з вибраної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Слід зазначити, що проблематика фінансової екосистеми в Україні досить нова та дуже перспективна для науковців. Незважаючи на те що кількість наукових публікацій у цій сфері постійно зростає, серед учених відсутня єдність підходів до визначення сутності поняття фінансової екосистеми та її елементів. Серед вітчизняних науковців, які займаються вивченням проблеми цифрової трансформації діяльності фінансових установ та розвитком банківських екосистем, можна виділити таких, як: В.В. Волкова, І.М. Витягач, Ж.М. Довгань, І.Ю. Касян, І.В. Краснова, Л.О. Нетребчук, Ю.І. Онищенко, Г.М. Поченчук, В.Г. Шевалдіна та ін. [1–6]. Серед зарубіжних учених – К.А. Попову та О.Ю. Свиридова [7; 8]. Проте напрацювань цих вчених замало.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Результатів сучасних наукових досліджень та публікацій, присвячених цифровій трансформації діяльності фінансових установ, поки що недостатньо для формування цілісного наукового підходу до сутності та структури фінансових екосистем.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головними завданнями статті є дослідження наукових підходів до сутності поняття фінансової екосистеми та визначення структури фінансової екосистеми.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Уперше термін «бізнес-екосистема» з'явився приблизно у 1993 р., сутність якого полягала у тому, що компанія розглядалася не як учасник якоїсь однієї галузі, а в рамках бізнес-екосистеми, що охоплює різні галузі промисловості. Із розвитком інформаційних та цифрових технологій екосистеми набули різних форм, розмірів та різновидів. Основна характеристика екосистеми полягає у тому, що вона дає змогу та заохочує участь великих та малих організацій, а також окремих людей разом створювати, масштабувати та обслуговувати ринки, що перевищують можливість будь-якої однієї організації [5]. Тобто формування фінансової екосистеми дає низку переваг: вона розширює можливості формування нових взаємозв'язків і співпраці для вирішення гострих соціальних та екологічних проблем; сприяє реалізації концепції сталого розвитку фінансового сектору національної економіки; розширює використання творчого та інтелектуального потенціалу учасників фінансового ринку; підвищує швидкість навчання, створення, впровадження і використання різних інновацій у фінансову сферу; забезпечує комплексну взаємодію зацікавлених сторін у рамках міжнародного співробітництва.

Сьогодні поняття «фінансова екосистема» знаходиться лише на етапі впровадження в науковий обіг, саме тому відсутній єдиний підхід до визначення його сутності. Найчастіше фінансову екосистему визначають як «мережу організацій, які створюються навколо платформи фінансової організації і користуються її послугами з формування кращих пропозицій клієнтам і доступу до них для задоволення кінцевих потреб клієнтів – юридичних та фізичних осіб» [7]. Тобто можна відокремити перший науковий підхід (К.А. Попова) щодо визначення фінансової екосистеми як сукупності учасників, які взаємодіють з організацією, прямо чи опосередковано приймають участь у створенні ланцюга цінностей.

Дещо по-іншому до цього терміна підходить Ю.І. Онищенко, яка вважає, що фінансові екосистеми – це системи, що поєднують за допомогою використання цифрових технологій усіх учасників фінансового ринку [6]. Тобто це певна площадка товарів та послуг, на якій пропонуються різні інтегровані продукти та послуги, котрі покривають максимально можливий спектр потреб клієнтів одного профілю. Разом із цим Ю.І. Онищенко стверджує, що необхідно умовою та обов'язковим елементом фінансової екосистеми є FinTech.

Водночас не слід порівнювати фінансову екосистему і фінансовий супермаркет. На думку

Ж.М. Довганя, фінансова екосистема – це набагато більше, ніж фінансовий супермаркет – це логічне продовження вирішення всіх питань у режимі онлайн, у тому числі за допомогою мобільних додатків, чат-ботів, онлайн-помічників тощо. Учений вважає, що сьогодні перехід у цифровий світ став загальним трендом для всіх учасників ринку [2].

В.В. Волкова вважає, що екосистема – це мережеве співтовариство, члени якого комбінують свої ресурси на взаємовигідних принципах заради спільного досягнення інноваційних результатів. Також учена вводить таке поняття, як «банківська екосистема» – взаємопов'язаний набір послуг, де клієнти можуть задовольняти різноманітні потреби в єдиному інтегрованому місці [3]. Водночас досить часто в наукових виданнях йдеться не про банківську екосистему, а про фінансову екосистему банку. У цьому контексті можна досліджувати фінансову екосистему не тільки банку, а й будь-якої фінансової установи чи організації.

У цілому створення фінансової екосистеми стає важливим фактором у конкурентній боротьбі фінансово-кредитних організацій за клієнта й одночасно способом підвищити прибутковість бізнесу.

О.Ю. Свиридов досліджує еволюцію фінансових моделей та стверджує, що останній тренд банківського бізнесу – це модель саме фінансової екосистеми. Взнявши за основу принципи функціонування фінансового супермаркету, екосистема значно розширила його межі та можливості, тому що вона здатна на одній ІТ-платформі об'єднувати набагато більшу кількість фінансових послуг і продуктів, використовуючи при цьому провайдерів, як структурні підрозділи самого банку, так і сторонні компанії [8].

Таким чином, сьогодні серед учених відсутня єдність щодо визначення терміна «фінансова екосистема». Проте кожен із розглянутих наукових підходів дав можливість сформулювати авторське бачення сутності цього поняття. Отже, на думку авторів, фінансова екосистема – удосконалена модель фінансового супермаркету, яка поєднує усіх учасників фінансового ринку з метою швидкого, зручного та повного задоволення їхніх потреб в онлайн-режимі. Тобто задоволення потреб клієнтів та бізнес-партнерів було й залишається ключовим завданням будь-якої системи, а забезпечення швидкого, зручного та повного задоволення їхніх потреб в онлайн-режимі за допомогою сучасних інформаційних та цифрових технологій є головним саме для екосистеми.

Сутність фінансової екосистеми розкривається більш детально через визначення елементів її структури. У ході дослідження виокремлено декілька підходів до формування структури фінансової екосистеми.

Відповідно до Стратегії розвитку фінансового сектору до 2025 р. [9], основними елементами фінансової екосистеми на національному рівні НБУ визначає:

- провайдерів фінансових послуг, якими можуть бути компанії та державні інституції, що безпосередньо надають фінансові продукти та сервіси кінцевим споживачам;
- інфраструктуру та технології, якими можуть бути компанії та державні інституції, які надають продукти, сервіси та рішення для провайдерів фінансових послуг та інших учасників фінансового сектору, посилюючи їх ціннісну пропозицію для клієнтів;
- регуляцію та контроль, який здійснюють державні інституції, тобто створюють правила взаємодії учасників екосистеми та здійснюють контроль над дотриманням цих правил;

– експертизу, яку можуть здійснювати учасники фінансового ринку та державні інституції, які своїми сервісами та рішеннями створюють підґрунтя для професійного розвитку учасників екосистеми [9].

Інший підхід передбачає врахування таких складників структури фінансової екосистеми, як науковий, інформаційний, інноваційний, інфраструктурний, ринковий та законодавчий, тому що вони є рушійною силою трансформації фінансових моделей. Але цей підхід не враховує учасників фінансового ринку, а визначає чинники впливу на екосистему.

На думку авторів, у структуру фінансової екосистеми слід включити суб'єктів економічної діяльності: громадян, державу і бізнес та головні елементи фінансової

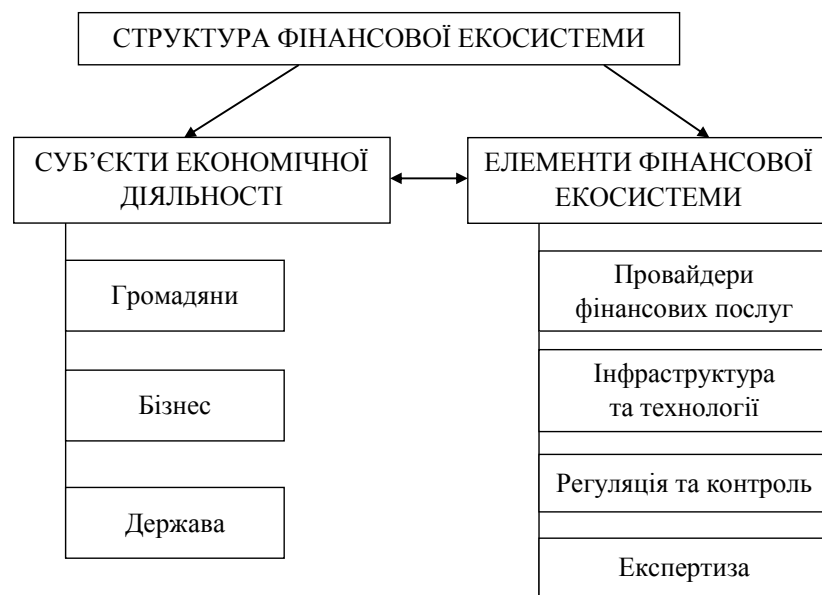

Рис. 1. Структура фінансової екосистеми

Джерело: побудовано авторами на основі [9]

екосистеми, що наведені у Стратегії розвитку фінансового сектору до 2025 р. (рис. 1).

Запропонована структура фінансової екосистеми не лише відображає учасників фінансового ринку, а й урахує зв'язок між суб'єктами економічної діяльності та елементами фінансової екосистеми, що впливає на формування та розвиток цієї екосистеми.

Таким чином, фінансова екосистема як фінансове явище динамічно розвивається, її структура охоплює усіх гравців на фінансовому ринку.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Можна сміливо стверджувати, що кожного дня фінансова сфера стає все більш цифровою. У найближчому майбутньому центральні банки все більше впроваджуватимуть цифрові технології та забезпечуватимуть швидкість, зручність, надійність та повноту задоволення сучасних потреб на фінансовому ринку. Усе це стане можливим за допомогою побудови ефективно функціонуючих фінансових екосистем. Отже, всі поставлені у роботі завдання були вирішені. У подальших дослідженнях планується оцінити фінансову екосистему України на сучасному етапі господарювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Нетребчук Л.О., Касян І.Ю., Шкурко В.І. Трансформація діяльності банку на базі побудови екосистеми. *Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці*. 2019. Вип. 1 (18). С. 330–335.
2. Довгань Ж.М. Розвиток банківських екосистем: ризики і перспективи. *Інноваційна економіка*. 2019. № 5–6. С. 158–164.
3. Волкова В.В., Витяганець І.М. Передумови трансформації банків України у екосистеми. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози проблеми та перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 15 жовтня 2019 р. Полтава, 2019. С. 180–183.
4. Краснова І.В., Шевалдіна В.Г. Екосистема цифровізації банків. *Сучасні гроші, банківські послуги та фінансові інновації в цифровій економіці* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. студентів, аспірантів і молодих вчених, 23 березня 2020 р. Київ, 2020. С. 34–37.
5. Поченчук Г.М. Екосистемний підхід на ринку фінансових послуг у цифрову епоху. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 4 (2). С. 7–15.
6. Онищенко Ю.І. Банківська діяльність в умовах розвитку цифрових технологій. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка»*. 2018. Вип. 8 (73). Т. 23. С. 160–165.
7. Попова К.А. Создание конкурентоспособной финансовой экосистемы банка. *Тенденции и перспективы развития банковской системы в современных экономических условиях* : материалы Междунар. науч.-практ. конф., г. Брянск, 25 декабря 2018 г. Брянск, 2018. С. 299–305.
8. Свиридов О.Ю. Развитие банковских экосистем на основе современных цифровых технологий. *Проблемы экономики*. 2018. № 3. С. 176–181.
9. Стратегія розвитку фінансового сектору до 2025 року. URL : https://bank.gov.ua/file/download?file=Strategy_FS_2025.pdf (дата звернення: 19.09.2020).

REFERENCES:

1. Netrebchuk L.O., Kasjan I.Ju., Shkurko V.I. (2019) Transformacija dijajlnosti banku na bazi pobudovy ekosystemy [Transformation of the bank's activity on the basis of ecosystem construction]. *Mathematical methods, models and information technologies in economics*, vol. 1 (18), pp. 330–335.
2. Dovghanj Zh.M. (2019) Rozvytok bankivskykh ekosystem: ryzyky i perspektyvy [Development of banking ecosystems: risks and prospects]. *Innovative economy*, no. 5–6, pp. 158–164.
3. Volkova V.V., Vytjaghanecj I.M. (2019) Peredumovy transformaciji bankiv Ukrainy u ekosystemy [Prerequisites for the transformation of Ukrainian banks into ecosystems]. *Proceedings of the Development of the financial market in Ukraine: threats, problems and prospects* (Ukraine, Poltava, October 15, 2019), Poltava, pp. 180–183.
4. Krasnova I.V., Shevaldina V.Gh. (2020) Ekosystema cyfrovizaciji bankiv [Banks digitalization ecosystem]. *Proceedings of the Modern money, banking and financial innovation in the digital economy* (Ukraine, Kyiv, March 23, 2020), Kyiv, pp. 34–37.
5. Pochenchuk Gh.M. (2019) Ekosystemnyj pidkhid na rynku finansovykh poslugh u cyfrovu epokhu [Ecosystem approach in the financial services market in the digital age]. *Problems of system approach in economy*, vol. 4 (2). pp. 7–15.
6. Onyshhenko Ju.I. (2018) Bankivsjka dijajlnistj v umovakh rozvytku cyfrovyykh tekhnologhij [Banking in the development of digital technologies]. *Bulletin of Odessa National University. Economics series*, vol. 8 (73), v. 23, pp. 160–165.
7. Popova K.A. (2018) Sozdanie konkurentosposobnoy finansovoy ekosystemy banka [Creation of a competitive financial ecosystem of the bank]. *Proceedings of the Trends and prospects for the development of the banking system in modern economic conditions* (Ukraine, Bryansk, December 25, 2018), Bryansk, pp. 299–305.
8. Sviridov O.Yu. (2018) Razvitie bankovskikh ekosistem na osnove sovremennykh tsifrovyykh tekhnologiy [Development of banking ecosystems based on modern digital technologies]. *Economic problems*, no. 3, pp. 176–181.
9. Strateghija rozvytku finansovogho sektoru do 2025 roku. [Financial sector development strategy until 2025]. Available at: https://bank.gov.ua/file/download?file=Strategy_FS_2025.pdf (accessed 19 September 2020).